

Amina Malik – Babar Zaheer Butt – Shahab Ud Din – Haroon Aziz

Az eredmény változékonysága és a szabályozási intézkedések hatása az iszlám bankok bevételsimítésára

Bizonyíték egy feltörekvő piacról

ÖSSZEFOGLALÓ: Jelen tanulmány a bevételsimító (income smoothening) gyakorlatok azonosítására és a szigorú szabályozások Pakisztáni Értéktőzsdén (PSX) jegyzett iszlám bankok bevételsimítésára gyakorolt hatására összpontosít a 2010 és 2018 közötti időszakot vizsgálva. A bevételsimító tevékenységek gyakoriságát a hitelveszteségekre képzett céltartalékokon (LLP-ken) keresztül értékeljük. Az adatokat a Pakisztáni Állami Bank (State Bank of Pakistan, SBP) által közzétett banki pénzügyi kimutatásokból és a pénzügyi kimutatások elemzéseiből (financial statements analysis, FSA) nyertük ki. Az iszlám bankokban folytatott bevételsimítás vizsgálatához regressziós modellt alkalmaztunk. A tanulmány megállapításai arról tanúskodnak, hogy a Pakisztánban működő iszlám bankok – céljaik elérése érdekében – bevételsimító gyakorlatokat alkalmaznak a saría jogrendszer fennállása ellenére. A tanulmány továbbá arra is rávilágít, hogy a tőke megfelelési mutató Bázeli Egyezményeken keresztül történő bevezetése szignifikáns és pozitívan hat a bevételsimító tevékenységek csökkentésére. A bank eszközérték szerinti méretének növekedése szintén pozitív hatást fejt ki a pakisztáni iszlám bankok bevételsimítésának csökkentése révén. Tanulmányunk arra is rámutat, hogy a nemteljesítő hitelek (non-performing loans, NPL) és az összes hitel (total loans, TL) fokozzák a bevételsimítást. A GDP szintén növeli a bevételsimítást. A tanulmány nem csak a könyvvizsgálóknak és a szabályozó szervezeteknek ad tájékoztatást, hanem a befektetők és a közvélemény számára is. A tanulmány arra is felhívja a figyelmet, hogy a jövedelmek eloszlásának szabályozók általi szigorú és szoros megfigyelése feltétlenül szükséges a simító gyakorlatok elkerülése érdekében. Az eredmények a politikai döntéshozóknak is információkkal szolgálnak a szabályozások kiigazításához, hogy így az iszlám bankoknál csökkenjenek a simító gyakorlatok és a befektetők valós képet kapjanak a bank teljesítményéről.

KULCSSZAVAK: bevételsimítás, eredmény változékonysága, szabályozások, tőke megfelelési mutató

JEL-kód: G180

DOI: https://doi.org/10.35551/PSZ_2020_3_5

Levelezési e-cím: amina_malik_2000@yahoo.com

babarzb@gmail.com

shahabuddin@kiu.edu.pk

haroonpvma@gmail.com

Az iszlám bankok jelentős szerepet játszanak abban, hogy képet kapjunk a gazdasági növekedésről. A téma fontossága ellenére csak kevés tanulmány foglalkozott az iszlám bankok bevételsimító és nyereségmenedzsment-gyakorlataival (Leventis, Dedoulis, Abdelsalam, 2018). A hitelezési kitérttség növekedése esetén egyes szerződő felek nem teljesítik a hiteltörlesztési kötelezettségeiket, ami hitelkockázat megjelenéséhez vezet. Így a bankok a hitelkockázat kezelésére egy bizonyos összeget hitelveszteségekre képzett céltartalékok (*loan loss provisions, LLP*) formájában tesznek félre (Ozili, Outa, 2017). Az LLP fogalma gyakran előfordul a hagyományos, az iszlám és az iszlám fiókokkal rendelkező hagyományos bankok esetén is. Ugyanezt figyelte meg *Elnahass, Izzeldin, Abdelsalam* (2014), akik megállapították, hogy az LLP-k pozitív értékrelevanciával rendelkeznek a közel-keleti és az észak-afrikai (MENA) régióban folyó hagyományos és iszlám banki ügyletekben.

Az iszlám bankok műveleteire a saría jog iránymutatásai vonatkoznak, így azok kisebb egyediak tisztán hagyományos bankokkal összehasonlítva (Taktak et al., 2010). Összességében vegyes eredmények születtek az iszlám bankok által alkalmazott nyereségmenedzsment-gyakorlatokkal kapcsolatban. *Othman és Mersni* (2014) a simító gyakorlatokat tanulmányozták az iszlám, a hagyományos és az iszlám fiókokkal rendelkező hagyományos bankoknál, és megállapították, hogy az iszlám bankok LLP-ken keresztül diszkrecionális céltartalékokat képeznek nyereségmenedzsment és tőkekezelés keretében. *Quttainah, Song és Wu* (2013) viszont arra a megállapításra jutott, hogy az iszlám bankok kevésbé hajlamosak nyereségmenedzsment-gyakorlatok alkalmazására. A pakisztáni iszlám bankok piaca az esz- közökben 12,9 százalékos, a folyószámlaléte- tekben pedig 14,8 százalékos növekedést értek el 2018 júniusában a Pakisztáni Állami Bank iszlám banki közlönyében közölt statisztikák

szerint.¹ A Pakisztáni Állami Bank ráadásul 2013-ban megkezdte a bázeli reformok szakaszos és folyamatos bevezetését mind a hagyományos, mind az iszlám bankokban. A bevezetés abból a célból történt az iszlám bankoknál, hogy a saría jog szerint működő hitelezők szintén betartsák a Bázeli Egyezményeket.² Az iszlám bankoknak tehát meg kell felelniük a saría törvényeinek, amelyek a nyereségmenedzsment-gyakorlatokat meglehetősen etikátlannak tekintik, mivel pontatlan képet mutatnak a teljesítményről (Shawtari et al., 2015).

A bankok jelentős szerepet játszanak a gazdaságban és sokféle kockázattal találkoznak a pénzügyi szolgáltatások nyújtása során (Elamer, Ntim, Abdou, Zalata, Elmagrhi, 2019). A Bázeli Egyezmények foglalkoznak a hitel-, a piaci és a működési kockázatokkal; ezekre a bankok kötelesek a tőkeforrásokból megfelelő tartalékokat képezni, így fedezve a váratlan veszteségeket (Barakat, Hussainey, 2013; Elamer, Ntim, Abdou, 2017). A Bazel I. Egyezmény előírja, hogy a bankok a kockázattal súlyozott eszközök legalább 8 százalékának megfelelő szavatoló tőkét kötelesek fenntartani (Bankfelügyelet, 2001). Ezzel szemben a Bazel II. Egyezmény a bankok kockázatvállalással járó tevékenységeinek korlátozására összpontosít, amikor a kockázatosabb eszközökre magasabb tőkekövetelményt ír elő (Bancaria, 2004). A 2007–2008-as súlyos pénzügyi válság azt bizonyította be, hogy a Bazel II. Egyezmény nem volt elegendő a bankszektor számára. Ezután, 2009-ben a Bazel II. Egyezményt tovább pontosították, ami 2010-ben a Bazel III. Egyezmény közzétételéhez vezetett. A Bazel III. Egyezmény növelte a tőkekeretrendszerben előírt szavatoló tőke, valamint kockázati lefedettség minőségét és mennyiségét azzal, hogy a bankszektor szigorú szabályozásával és irányításával tovább erősítette a kockázatkezelést (Rattanataipop, 2013).

A bankok a hitelveszteségekre képzett céltartalékokat (LLP-eket) akkor igazítják ki, amikor a tőkemegfelelési mutatók vagy magasak,

vagy alacsonyak. A szabályozási nyomás eredményeként csökkenhetnek a kockázati kitétségek, illetve az eredmények változékonyságának csökkentését célzó bevételsimítás. A kisebb tőke megfelelési mutatóval (capital adequacy ratio, CAR) rendelkező bankok folytathatják a bevétel alakulásának stabilizálását szolgáló kockázatos tevékenységeiket. Így a kisebb tőke mutatókkal rendelkező bankok vezetői az eredmények változékonyságát bevételsimító tevékenységek alkalmazásával csökkentik. Ugyanakkor a magas tőke mutatóval rendelkező bankok nem folytathatnak bevételsimító tevékenységeket (Lim és Yong, 2017). Jelen tanulmány a már létező kutatási vonalhoz számos módon járul hozzá.

ELŐSZÖR is, jelen kutatás az iszlám bankok gazdaságban betöltött jelentős szerepéből és a szabályozó intézkedések – többek között a Bázeli Egyezmények – bevételsimításra gyakorolt jelentős hatásából indul ki, amire viszonylag kevés figyelem irányul.

MÁSODSZOR, tanulmányunk a szigorú szabályozások bevezetésének az iszlám bankokban dolgozó bankárok céltartalékképzési viselkedésére gyakorolt hatását vizsgálja.

A tőke megfelelési mutatón (CAR) és a bruttó hazai terméken (GDP) – mint kontrollváltozókon – keresztül építi be a kutatásba.

HARMADSZOR pedig, jelen kutatás a közeljövőre vonatkozó megállapításokat nyújt a szabályozó szervezeteknek, amelyek jelentős szerepet játszhatnak a szabályozások reális aggályokat szem előtt tartó kiigazításában.

NEGYEDSZER, a tanulmány egésze képet ad a befektetőknek és a könyvvizsgálóknak arra vonatkozóan, hogy a szigorú szabályozások és az eredmények változékonysága milyen hatással van a bevételsimító gyakorlatokra. Végül pedig, jelen tanulmány megállapításai irányt mutatnak a szabályozó szervezeteknek és az elemzőknek, hogy azonosítsák a szükséges változásokat és javaslatokat tegyenek azokra, figyelembe véve azok hatását is. A tanulmány hátralévő

része a következőképpen épül fel. A 2. fejezet szakirodalmi áttekintést nyújt és hipotéziseket állít. A 3. fejezet bemutatja a kutatási tervet és a mintakiválasztást: ennek részeként leírja a mintakiválasztást, az adatokat, a modellspecifikációt, valamint a változókat és a becslési stratégiát. Az empirikus eredményeket a 4. fejezet tárgyalja. A tanulmányt az 5. fejezet zárja.

SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS ÉS A HIPOTÉZISEK FELÁLLÍTÁSA

Az iszlám bankok által alkalmazott nyereségmenedzsment fő célja, hogy opportunistá magatartással csökkentse az eredmények változékonyságát; ezt a saría jogrend etikátlannak tekinti (Mersni, Othman, 2016). A bankok LLP-kel simítják ki az eredményeket: így a bank eredményeit viszonylag stabilnak mutatják be bizonyos pénzügyi beszámolási célok teljesítése érdekében. Korábbi tanulmányok megállapították, hogy az iszlám bankok az LLP-ket afféle biztonsági hálóként használják, így fedezve a várható veszteségeket, különösen akkor, amikor a nyereség inkább magas. Amikor pedig a nyereség inkább alacsony, a bankok a nehéz időszakban kevesebb hitelvesztésekre képzett céltartalékokat (LLP-t) tartanak vissza, és a meglévő, előző évekből felhalmozott tartalékokat használják fel a tényleges hitelvesztések fedezésére az aktuális időszakban (Greenawalt, Sinkey, 1988; Skała, 2015).

Az eredmény változékonyságának hatása a hitelvesztésekre képzett céltartalékokra (LLP-re)

Az LLP-ket a bankok a bevételsimító célkitűzéseikre, többek között a szavatoló tőkekövetelmény teljesítésére használják fel (Ozili, Outa, 2017). A bankok diszkrecionális és nem diszkrecionális elhatárolásokat használnak pénzügyi nehézsége-

ik kezelésére (Malik et al, 2019). A bankvezetők ráadásul saját mérlegelési jogkörükben becslik meg az LLP-eket az eredmény változékonyságának csökkentése és jövedelmük alakulásának kiszámítása érdekében (Agarwal et al, 2007; Kim és Kross, 1998; Skala, 2015). A közép-európai bankok szintén úgy menedzselik az eredmények változékonyságát, hogy hitelvesztésekre képzett céltartalékokkal simítják a jövedelmük alakulását (Skala, 2015). Korábbi tanulmányok egyes megállapításokat tettek a bevételsimítással kapcsolatban. Az iszlám bankok és a közel-keleti iszlám fiókokkal rendelkező hagyományos bankok nyereségmenedzsment-gyakorlatokat alkalmaznak (Othman, Mersni, 2014). *Taktak, Zouari és Boudriga* (2010) szintén megállapította, hogy az iszlám bankok LLP-eket használnak az eredményekben jelentkező változékonyság kiszámítására. Mellettük *Shawtari et al.* (2015) szintén azt állapította meg, hogy az iszlám bankok nyereségmenedzsment-gyakorlatokat alkalmaznak az eredményben jelentkező változékonyság kezelésére. Ezzel szemben *Farook, Hassan, Clinch,* (2014), *Othman, Mersni,* (2014), *Quttainah et al.* (2013) ennek szinte az ellenkezőjét állapította meg: szerintük az iszlám bankokra kisebb mértékű hitelvesztésekre képzett céltartalékokkal (LLP-kel) folytatott nyereségmenedzsment jellemző. Az ismertetett szakirodalom alapján felállíthatjuk a következő tesztelhető hipotézist:

H₁: Összefüggés van a hitelvesztésekre képzett céltartalékok (LLP-k) és az adózás előtti eredmény és tartalékok között (*earnings before tax and provisions, EBTP*).

Tőke megfelelési mutató és bevételsimítás

A szabályozó szervek előírásai szerint fenn tartandó bizonyos tőkeösszeget tőke megfelelésnek nevezük. Ez általában fedezetet bizto-

sít a bankok számára a legtöbb bizonytalan és nem biztosított kockázattal szemben. Ez el-lensúlyozza a rendszerszintű sérülékenységeket és segít biztosítani, hogy a bankok elegendő tőkepufferrel rendelkezzenek ahhoz, hogy szembe tudjanak nézni a váratlan veszteségekkel. Továbbá bizonyosságot nyújt minden érintettnek, ideértve a befektetőket és a hitelminősítő ügynökségeket is.³ A Bazel I. Egyezmény Pakisztánban azért került bevezetésre 1997-ben, hogy a Pakisztáni Állami Bank (SBP) védekezzen a hitelkockázattal szemben. A Bazel I. Egyezmény felülvizsgált változatát 2004-ben vezették be. Ez már magába foglalta a kockázattal súlyozott eszközök kiszámítását is a piaci kockázathoz. A Bazel II. Egyezményt 2008-ban vezették be: ez előírta a bankok számára, hogy kiszámítsák a saját kockázatalapú tőke megfelelési mutatójukat (CAR) a hitel-, a piaci és a működési kockázatokra. Később a SBP szakaszosan bevezette a Bazel III. Egyezményt is.⁴ A Bazel III. Egyezmény harmadik tőkeelőírásként a tőkeáttételi arányt is tartalmazta: ezt párhuzamosan, a 2014-es év első negyedének végétől vezették be. Ezért ebben a tanulmányban a CAR-t használtuk fel szabályozási intézkedésként.⁵

A megnövekedett szabályozói nyomás az olyan irányítási intézkedések miatt alakul ki, mint a Bázeli Egyezmények, és a nagyobb tőke megfelelési mutató fenntartásának formájában jelenik meg, amely végső soron hatással van a bankok bevételsimító tevékenységeire. Ezért a feltételezés szerint a szigorú tőke megfelelési mutatók bevezetése növeli a nyomást a bankvezetőkre, hogy kevesebb bevételsimítást alkalmazzanak. A tőke megfelelési mutató-hipotézis érve szerint a bankvezetők az LLP-eket a hiány fedezésére is használják pufferként, különösen akkor, amikor minimális tőke megfelelési mutatóknak kell megfelelniük. A bázeli időszakban az európai bankok hitelvesztésekre képzett céltartalékok révén alkalmaztak bevételsimítást

(Vasilakopoulos et al, 2019). A latin-amerikai országok mikrohitelző szervezeteinek szabályozásai a 2005–2017-es években pozitívan hatottak a teljesítményre azzal, hogy jobban védtek az ügyfeleiket (Amin et al., 2018). Korábbi tanulmányok negatív összefüggést találtak az LLP-k és a megfelelési célra fenntartott banki tőke között (Kim, Kross, 1998; Ahmed et al., 1999; Das, Ghosh, 2007). Ezen túl a megállapítások arra is rámutatnak, hogy az iszlám bankok a közel-keleti régióban tőkekezelés révén alkalmaznak bevételsimító gyakorlatokat (Othman, Mersni, 2014). Az előzőek alapján felállíthatjuk a következő tesztelhető hipotézist:

H₂: Szignifikáns negatív kapcsolat van a hitelveszteségekre képzett céltartalékok (LLP-k) és a tőkemegfelelési mutatók (CAR) között.

Összes hitel- (TL) és bevételsimítás

Az összes hitel (total loans, TL) szintén a nyereségmenedzsment egyik fontos összetevője. A hátralékos hitelek határozzák meg a bankok kockázatprofilját (Taktak et al., 2010). A nemteljesítés valószínűsége nő, amikor az összes hitel aránya inkább magas. Szintén pozitív összefüggés van továbbá az összes hitel és a hitelveszteségekre képzett céltartalékok között (Adzis, Tripe és Dunmore, 2010). Az összes hitel növekedésének gyorsulása a behajthatatlan hitelek növekedésével emeli a hitelkockázatot, aminek az az eredménye, hogy a veszteségek fedezése érdekében a puffert hitelveszteségekre képzett céltartalékokkal növelik (Sulong és Mohd Noor, 2018). Jelen tanulmány megállapításai összhangban vannak *Dushku* (2016) eredményeivel. Az idézett szakirodalom alapján az alábbi hipotézist javasoljuk.

H₃: A hitelveszteségekre képzett céltartalékokon (LLP-k) keresztül történő bevételsimítás mértéke pozitív kapcsolatban van az összes hitellel (TL).

Nemteljesítő hitelek (NPL) és bevételsimítás

Bizonyos, hogy a bankvezetők értékelési készségek hiányában és más okokból nem mérik fel teljesen és nem megfelelően monitorozzák a hitelportfóliót. Ez nemteljesítő hitelekhez vezet, és végső soron a hatékonyság rovására megy. Ez adja annak a hipotézisnek az alapját, hogy a nemteljesítő hitelek nagyobb mértékű hitelveszteségekre képzett céltartalékokat (LLP-eket) tesznek szükségessé, ami végül a nyereségmenedzsmentben ölt formát. Következésképpen a bankvezetők a jövedelmüket azal növelik, hogy saját megítélési jogkörükben céltartalékot képeznek (Berger, Humphrey, 1997; Shawtari et al., 2015). Az idézett szakirodalom alapján a következő hipotézist javasoljuk.

H₄: Pozitív kapcsolat van a nemteljesítő hitelek (NPL) és a hitelveszteségekre képzett céltartalékokon (LLP-ken) keresztül történő bevételsimítás között.

KUTATÁSI TERV

Mintakiválasztás és adatok

Jelen tanulmány huszonegy, a Pakisztáni Értéktőzsdén (PSX) jegyzett iszlám bankból álló mintát használt fel⁶ a 2010 és 2018 közötti időszakból. A 21 bankból öt bank tisztán iszlám a 2018-as iszlám banki közlönyben meg-

jelent fiókhálózat alapján. A többi 16 viszont hagyományos bankok önálló iszlám bankfiókja. A bankspecifikus változó adatokat a Pakisztáni Állami Bank (SBP) által közölte, a 2010–2018-as időszakra vonatkozó pénzügyi kimutatás-elemzésből vontuk ki. Ez egy átfogó és megbízható adatforrás, amely összevont információkat tartalmaz az ország pénzügyi szektoráról. A tőke megfelelési mutatóhoz (CAR) tartozó adatokat kézzel gyűjtöttük ki a mintában szereplő bankok éves jelentéseiből. A bruttó hazai termékhez (GDP) tartozó adatokat pedig a Világbank weboldaláról töltöttük le.⁷

Modellspecifikációk és változók

Az eredmény változékonyságának a hitelvesztésekre képzett céltartalékokra (LLP-k) gyakorolt hatásának vizsgálatához a tisztán iszlám bankok és az iszlám fiókokkal rendelkező hagyományos bankok tőke megfelelési mutatóját (CAR) használtuk fel. A következő ökonometriai modell állítottuk fel:

$$LLP_{it} = \beta_0 + \beta_1 TL_{it} + \beta_2 MÉRET_{it} + \beta_3 NPL_{it} + \beta_4 EBTP_{it} + \beta_5 CAR_{it} + \beta_6 GDP_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

Amelyben:

LLP_{it} = A bank hitelvesztésekre képzett céltartaléka t időben. Az LLP-t tekintjük a függő változónak.

TL_{it} = Az i bank összes hitele t évben. Az összes hátralékos hitel mutatja meg a bankok kockázatprofilját (Taktak et al., 2010). A nemteljesítés valószínűsége nő, amikor az összes hátralékos hitel aránya inkább magas. Az összes hitelnek szintén pozitív kapcsolata van a hitelvesztésekre képzett céltartalékokkal (Adzis et al., 2010; Dushku, 2016; Sulong, Mohd Noor, 2018).

$MÉRET_{it}$ = A i bank összes eszköze t évben. Ezt kontrollváltozóként használjuk fel. Az összes eszköz fontos közelítő érték, amelyet a

bank méretének méréséhez használunk fel (Fernando, Ekanayake, 2015).

NPL_{it} = Az i bank nemteljesítő hitelei t évben. Ezt a nemteljesítési kockázat méréséhez is használják. (Ahmed et al., 1999; Collins, Shackelford, Wahlen, 1995). A pozitív együttható azt illusztrálja, hogy az LLP-k a nemteljesítő hitelek emelkedésével növekednek, ami a bankok által meghosszabbított hitelek minőségromlását jelzi (Adzis et al., 2010; Bouvatier, Lepetit, 2008; Dong, Liu, Hu, 2012). Ezért az NPL-nek várhatóan pozitív kapcsolata van a hitelvesztésekre képzett céltartalékokkal (LLP-k).

$EBTP_{it}$ = Az i bank adózás előtti eredménye és tartalékai t évben. Ezt a bevételsimítás bizonyítékának vizsgálatához használjuk fel közelítő értéként. Az EBTP pozitív együtthatója azt mutatja, hogy bizonyítékunk van a bevételsimításra. A bankok általában növelik az LLP-eket akkor, amikor a jövedelem inkább magas, és csökkentik akkor, amikor a jövedelem visszaesik (Ahmed et al., 1999; Barakat, Hussainey, 2013; Othman, Mersni, 2014; Shawtari et al., 2015; Taktak et al., 2010)

CAR_{it} = Az i bank tőke megfelelési mutatója t évben. Korábbi tanulmányok szintén alátámasztják, hogy a CAR hatással van az LLP-re és a CAR emelkedése csökkenti az LLP-t (Ahmed et al., 1999; Das és Ghosh, 2007; Dong et al., 2012; Kim és Kross, 1998; Shawtari et al., 2015).

GDP_{it} = A bruttó hazai termék növekedési ütemét t évben a konjunktúraciklus megközelítésére használják a szakirodalomban. Korábbi tanulmányok negatív kapcsolatot állapítottak meg az LLP-k és a GDP között, ami megerősíti, hogy a tartalékképzés prociklikus. A bankok általában a gazdasági visszaesések során növelik, fellendüléskor pedig csökkentik a tartalékképzést. Ez azt mutatja, hogy a bankok meglehetősen előrelátók a kockázatbecslés tekintetében (Bikker, Hu, 2002; Dushku, 2016).

Becslési stratégia

Panelregressziót alkalmaztunk az eredmény változékonysága, a tőke megfelelés és a bruttó hazai termék bevételsimításra gyakorolt hatásának vizsgálatához Pakisztán tisztán iszlám bankjainál és az önálló iszlám fiókokkal rendelkező hagyományos bankoknál. A bankok adatai kiegyenlített panelt képeznek. A panelregresszió használatát ezen kívül az adatok keresztmetszeti jellege és az endogenitási problémák is indokolták. A panelregresszió alkalmazásával korrigáltuk az endogén magyarázó változók potenciális korrelációját az egyenletben található hibataggal, mivel a legkisebb négyzet (OSL) becslési módszer már nem konzisztens. A tanulmány a legkisebb négyzettel egy lineáris regressziós modellt épít fel, némi módosítást alkalmazva (Taktak et al., 2010).

EMPIRIKUS EREDMÉNYEK

Leíró statisztikák

A fő változók leíró statisztikáit megbecsültük. Ez a független és függő változók leíró statisztikájáról számol be. A leíró statisztikák között szerepel a Pakisztáni Értéktőzsdén 2010 és 2018 között jegyzett huszonegy bank változóinak átlag, medián, maximum, minimum, standard eltérése, valamint ferdesége és lapultsága.

Az 1. táblázat a jelen tanulmányban használt változók leíró statisztikáit mutatja be. Ezekhez a PSX-en jegyzett bankok 2010-től 2018-ig terjedő időszakból származó éves megfigyeléseit használtuk fel. A függő változó a hitelveszteségekre képzett céltartalék (LLP). Az összes hitel (TL), az összes eszköz szerinti méret (MÉRET), a nemteljesítő hitelek (NPL), az adózás előtti eredmény és tartalékok (EBTP), a tőke megfelelési mutató (CAR) és a bruttó hazai termék (GDP) pedig a független változó.

Az 1. táblázat a jelen tanulmány becslésében felhasznált változók leíró statisztikáit mutatja be. Az LLP-k átlagának aránya 46,75 százalék, 85,31 százalékos maximum és 5,30 százalékos minimum mellett. Az LLP-k standard eltérése 12,41 százalék; ez a mintánkban szereplő bankok által alkalmazott LLP-gyakorlatokban lévő különbségeket mutatja. Az összes hitel átlagának aránya 44,17 százalék, 72,83 százalékos

1. táblázat

A VÁLTOZÓK LEÍRÓ STATISZTIKÁI (MILLIÓ PAKISZTÁNI RÚPIA)

Változók	Átlag	Medián	Maximum	Minimum	Standard eltérése	Ferdeség	Lapultság	Vizsg.
LLP	0,4675	0,4500	0,8531	0,0530	0,1241	0,2294	4,4697	122
TL	0,4417	0,4418	0,7283	0,0085	0,1194	-0,7564	4,9310	122
MÉRET	19,5041	19,6174	22,2756	17,1072	1,0380	0,0042	2,3566	122
NPL	0,0602	0,0490	0,3378	0,0000	0,0508	2,4333	11,4411	122
EBTP	0,0637	0,0638	0,1310	-0,1091	0,0237	-3,0837	25,4803	122
CAR	14,2221	14,2400	25,1000	0,0000	4,6661	-0,2265	3,3962	122
GDP	3,6286	4,3965	4,7311	1,6067	1,1422	-0,6559	2,0045	122

Forrás: saját szerkesztés

maximum és 0,85 százalékos minimum mellett; ez a bankok összes hitelének és az LLP-be való befektetésének eloszlását mutatja meg. Az összes hitel (TL) standard eltérése 11,94 százalék; ez az összes hitel arányának különbségeit mutatja meg a jelen tanulmányban felhasznált minta iszlám bankjainál. Az összes eszköz szerinti MÉRET átlaga 19,50 százalék; ez a bankok méretére utal, maximuma 22,27 százalék, minimuma 17,10 százalék, a standard eltérés pedig 1,03 százalék. Az NPL átlaga 6,02 százalék; ez a bankok által meghosszabbított hitelek minőségét mutatja meg, maximuma 33,78 százalék, minimuma nulla százalék, a standard eltérés pedig 5,08 százalék. Az EBTP átlag aránya 6,37 százalék, maximuma 13,10 százalék, minimuma -10,91 százalék, a standard eltérés pedig 2,37 százalék. A CAR átlag aránya 14,22 százalék, maximuma 25,10 százalék, a minimuma pedig 0 százalék. A CAR standard eltérése 4,66 százalék, ami a bank birtokában lévő, a pénzügyi szabályozó szerv által előírt tőkeösszeg különbségeit mutatja meg. A GDP-átlag aránya 3,62 százalék, maximuma 4,73 százalék, minimuma 1,60 százalék, a standard eltérés pedig 1,14 százalék.

Korrelációs mátrix

A korrelációs elemzés célja, hogy feltárjuk a független változók közötti kapcsolatot. A korrelációs mátrix az összes független változót megmutatja, ideértve a tőke megfelelési mutatót (CAR), az adózás előtti eredményt és a tartalékokat (EBTP), a bruttó hazai terméket (GDP), a hitelveszteségekre képzett céltartalékokat (LLP), a nemteljesítő hiteleket (NPL), az összes eszköz szerinti méretet (MÉRET), valamint az összes hitelt (TL).

A 2. táblázat a bevételcsökkentés eredményeit és a szigorú szabályozói intézkedések bevezetésének hatását mutatja be a pakisztáni tisztán iszlám bankokból és a hagyományos bankok önálló iszlám bankfiókjaiból álló mintában a 2010-től 2018-ig terjedő időszak vonatkozásában. A korrelációs mátrix eredményei arra utalnak, hogy a regresszió nem szenved súlyos multikollinearitási problémáktól, mivel a korrelációs mátrix magyarázó változói nem korrelálnak egymással nagymértékben. Az EBTP együtthatója pozitív, de az LLP által jelölt bevételcsökkentésről kevesebb bizonyítékot ad, ami ellentétes azzal a bizonyítékkal, amely szerint

2. táblázat

KORRELÁCIÓS MÁTRIX

	CAR	EBTP	GDP	LLP	NPL	MÉRET	TL
CAR	1	0,3093	0,1269	-0,4877	-0,6145	0,0822	-0,2774
EBTP	0,3093	1	-0,2822	0,0072	-0,0947	0,2130	-0,0485
GDP	0,1269	-0,2822	1	-0,3144	-0,2479	0,2067	-0,3151
LLP	-0,4877	0,0072	-0,3144	1	0,4660	-0,2938	0,6769
NPL	-0,6145	-0,0947	-0,2479	0,4660	1	-0,1310	0,1422
MÉRET	0,0822	0,2130	0,2067	-0,2938	-0,1310	1	-0,3281
TL	-0,2774	-0,0485	-0,3151	0,6769	0,1422	-0,3281	1

Forrás: saját szerkesztés

a hitelveszteségekre képzett céltartalék nő, ha a nettó jövedelem magas, és csökken, ha a nettó jövedelem visszaesik (Ahmed et al., 1999). A TL, NPL és LLP közötti korreláció ráadásul pozitív, ami azt jelenti, hogy az összes hitel, a nemteljesítő hitelek növekedése fokozza a bevételsimítást. Negatív kapcsolat áll fenn ugyanakkor a CAR, a MÉRET, a GDP és az LLP között, ami azt jelzi, hogy a bank által a pénzügyi szabályozó szerv előírásai szerint birtokolt tőkeösszeg, a bank összes eszköz szerinti mérete, valamint az országban megtermelt áruk és nyújtott szolgáltatások GDP által jelölt összértékének növekedése csökkenti a bankok bevételsimítását.

Regressziós eredmények

A 3. táblázat mutatja meg a fix és a véletlen hatás eredményeit. E vizsgálat célja, hogy meghatározza az iszlám bankok hitelveszteségekre képzett céltartalékok (LLP-k) felhasználásával történő bevételsimításának hatását. A fix hatás eredményeiről a 3. táblázat 3. oszlopa számol be: megfigyeltük, hogy az EBTP, a TL, az NPL és a GDP pozitívan hat az LLP-re. Ugyanakkor negatív kapcsolat áll fenn a CAR, a MÉRET és az LLP között a PSX-en jegyzett tisztán iszlám bankok és az önálló iszlám fiókokkal rendelkező hagyományos bankok esetén. A modell az LLP változásának 99,3 százalékát a magyarázó

3. táblázat

A REGRESSZIÓS MODELL EREDMÉNYEI

Változók	Előjelek	Fix hatás	Véletlen hatás
Konstans		0,218468 (0,00000)***	0,956433 (0,00000)***
TL	+/-	0,962888 (0,00000)***	0,581522 (0,00000)***
MÉRET	+/-	-0,00927 (0,00000)***	-0,03910 (0,00000)***
NPL	+/-	0,026842 (0,737500)*	0,312726 (0,425800)**
EBTP	+	0,075832 (0,00680)***	0,631166 (0,00060)***
CAR	-	-0,000390 (0,124000)*	-0,003610 (0,020200)***
GDP	-	0,000973 (0,232900)**	0,002049 (0,754800)*
Kiigazított R-négyzet		0,993055	0,692969
F-statisztika		666,487300	46,516160
Hausman-teszt χ^2		6 (1,000000)	

Megjegyzés: ***statisztikai szignifikancia 1 százalékos szinten, **statisztikai szignifikancia 5 százalékos szinten, *statisztikai szignifikancia 10 százalékos szinten

Forrás: saját szerkesztés

változókkal indokolja. Fontos kiemelni, hogy az EBTP és az LLP közötti kapcsolat pozitív és szignifikáns 1 százalékos szinten, és hasonló *Ahmed et al.* (1999); *Barakat* és *Hussainey* (2013); *Othman* és *Mersni* (2014); *Shawtari et al.* (2015); *Taktak et al.* (2010) eredményeihez. Az LLP és az EBTP közötti szignifikáns pozitív előjelű kapcsolat azt jelzi, hogy a pakisztáni iszlám bankok és iszlám fiókokkal rendelkező hagyományos bankok bevételsimító tevékenységet folytatnak. Az NPL, a TL és az LLP közötti pozitív szignifikáns kapcsolat szintén azt jelzi, hogy – a várakozásnak megfelelően – pozitív és szignifikáns kapcsolat áll fenn a nemteljesítő hitelek (NPL) és az LLP-k között, ami azt mutatja, hogy a bankok bevételsimítása a nemteljesítő hitelek növekedésének eredményeként fokozódik. Pozitív és szignifikáns kapcsolat áll fenn továbbá a TL és az LLP-k között 1 százalékos szignifikancia szinten, ami azt bizonyítja, hogy a hitelek növekedésének gyorsulása magasabb hitelkockázathoz vezet, ami pedig a pakisztáni iszlám bankok bevételsimító tevékenységeinek fokozódását eredményezi. Jelen tanulmány megállapításai összhangban vannak *Adzis et al.* (2010); *Dushku* (2016); *Sulong* és *Mohd Noor* (2018) eredményeivel.

Ahogy arra számítottunk, a CAR és az LLP-k kapcsolata negatív, de inszignifikáns 10 százalékos szignifikancia szinten, ami azt jelenti, hogy a Bázeli Egyezmények alapján bevezetett CAR jelentette szigorú szabályozások bevezetése csökkentette az iszlám bankok és az iszlám fiókokkal rendelkező hagyományos bankok bevételsimító gyakorlatait. Negatív és szignifikáns kapcsolat van továbbá a MÉRET és az LLP között, ami azt jelzi, hogy az iszlám bankok mérete kevésbé hangsúlyos szerepet játszik a pakisztáni iszlám bankok bevételsimításában. A megállapítások összhangban vannak *Ahmed et al.*, (1999); *Das* és *Ghosh* (2007); *Dong et al.* (2012); *Kim* és *Kross* (1998); *Shawtari et al.* (2015) eredményeivel.

A fix hatás eredményeit a 3. táblázat 3. oszlopa mutatja be. A véletlen hatás eredményeiről a 4. oszlop számol be. A függő változó a hitelvesztésekre képzett céltartalékok (LLP), a független változók pedig az összes hitel (TL), az összes eszköz szerinti méret (MÉRET), a nemteljesítő hitelek (NPL), az adózás előtti eredmény és tartalékok (EBTP), a tőkemegfelelési mutató (CAR) és a bruttó hazai termék (GDP).

A panel regressziós becslési technikát két okból használtuk: egyrészt az adatok keresztmetszeti jellege miatt, másrészt azért, hogy beépítsük az adatok lehetséges endogenitási problémáját. A 3. táblázat 4. oszlopa számol be a véletlen hatás eredményeiről. A Hausman-tesztet alkalmaztuk a fix és véletlen hatás eredményeinek megtartásához. A Hausman-teszt szerint ($\chi^2=6$, p -érték = (1,000)), amelyben a p -érték nem szignifikáns. Ezért a véletlen hatás eredményeit tartjuk meg.

A véletlen hatás eredményeit a 3. táblázat 4. oszlopa mutatja be. Az EBTP megmutatja, hogy pozitív és szignifikáns kapcsolat van az EBTP és az LLP között 1 százalékos szignifikancia szinten. Az EBTP növekedése a bevételsimítás fokozódását okozta, ami azt mutatja, hogy a manipulációs tevékenységek az adózás előtti eredmény és tartalékok (EBTP-k) növekedése eredményeként fokozódnak, valószínűleg az információs aszimmetria okán. Jelen tanulmány megállapításai összhangban vannak *Ahmed et al.* (1999); *Barakat* és *Hussainey* (2013); *Othman* és *Mersni* (2014); *Shawtari et al.* (2015); *Taktak et al.* (2010) eredményeivel, amelyekből szintén az derül ki, hogy az iszlám bankok opportunistá magatartást tanúsítanak, ami ellentétes az iszlám etikai és erkölcsi elvekkel.

Az összes hitel azért szerepel mutatóként, hogy több információt szerezzünk a hitelek pakisztáni iszlám bankok bevételsimítására gyakorolt hatásáról. Pozitív és szignifikáns kapcsolat áll fenn a TL és az LLP-k között 1

százalékos szignifikancia szinten, ami azt bizonyítja, hogy a hitelek növekedésének gyorsulása magasabb hitelkockázathoz vezet, ami pedig a pakisztáni iszlám bankok bevételsimító tevékenységeinek fokozódását eredményezi. Jelen tanulmány megállapításai összhangban vannak Adzis et al. (2010); Dushku (2016); *Sulong* és Mohd Noor (2018) eredményeivel.

Az összes eszköz szintén fontos mutató. A becslési teszt eredménye szerint negatív és szignifikáns kapcsolat áll fenn az összes eszköz szerinti bankméret (MÉRET) és az LLP-k között 1 százalékos szignifikancia szinten, ami azt mutatja, hogy az iszlám bankok mérete kevésbé hangsúlyos szerepet játszik a pakisztáni iszlám bankok bevételsimításában. Az eredmények összhangban vannak Shawtari et al. (2015) megállapításaival. Az összes hitelhez viszonyított nemteljesítő hitelekkel a banki nemteljesítés valószínűsége mérhető. Ahogy arra számítottunk, pozitív és szignifikáns kapcsolat áll fenn a nemteljesítő hitelek (NPL) és az LLP-k között, ami azt mutatja, hogy a bankok bevételsimítása fokozódik a nemteljesítő hitelek növekedése eredményeként. Tehát a pakisztáni iszlám bankok előretekintő megközelítést alkalmaznak a hitelkockázat és a tartalékképzés tekintetében. Jelen tanulmány megállapításai összhangban vannak Dushku (2016); Shawtari et al. (2015) eredményeivel.

Negatív és szignifikáns kapcsolat van azonban a tőkeegyelelési mutató (CAR) és a hitelvesztésekre képzett céltartalékok (LLP-k) között 1 százalékos szignifikancia szinten, ami arra utal, hogy a magasabb tőkeegyelelési mutató Bázeli Egyezmények alapján történő előírása a bankok bevételsimításának csökkenését eredményezte. Jelen tanulmány megállapításai összhangban vannak Ahmed et al. (1999); Das és Ghosh (2007); Dong et al. (2012); Kim és Kross (1998); Shawtari et al. (2015) eredményeivel. A GDP-t kontrollváltozóként használtuk, hogy megvizsgáljuk, milyen hatással van a bevételsimításra. Pozitív

és szignifikáns kapcsolat áll fenn a GDP és az LLP között 10 százalékos szignifikancia szinten, ami ellentétes a várakozásainkkal. A GDP növekedése a bevételsimítás növekedését okozta, ami azt mutatja, hogy a manipulációs tevékenységek az ország teljesítményének növekedése következtében fokozódnak.

Összefoglalva tehát, az összesített becslések szerint a pakisztáni iszlám bankok a nyereség növekedésekor valóban folytatnak bevételsimító tevékenységet az LLP-k felhasználásával, ezzel figyelmen kívül hagyva a saría jogban meghatározott etikai identitásukat. Azonban az elemzés további része arra is rávilágít, hogy a tőkeegyelelési mutató Bázeli Egyezmények alapján történő előírása szignifikáns és pozitívan hat a bevételsimító tevékenységek csökkentésére. A szigorú szabályok bevezetése nagyobb szabályozási nyomás alá helyezte a bankokat a Bazel II. és III. Egyezményt követően. A nemteljesítő hitelek (NPL) és az összes hitel (TL) pedig egyaránt fokozza a bevételsimítást. A GDP szintén növeli a bevételsimítást. A bank összes eszköz szerinti méretének növekedése azonban szintén pozitív hatást fejt ki a pakisztáni iszlám bankok bevételsimításának csökkentése révén.

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS AJÁNLÁSOK

Jelen tanulmány azt vizsgálta, hogy milyen kapcsolat van a bevételsimító gyakorlatok és a szigorú szabályozások Pakisztáni Értéktőzsdén (PSX) jegyzett iszlám bankokban folyó – az eredmény változékonyságának kiegyenlítését célzó – bevételsimításra gyakorolt hatása között a 2010–2018 időszakban. A bevételsimító tevékenységek gyakoriságát a hitelvesztésekre képzett céltartalékokon (LLP-ken) keresztül értékeltük. A tanulmány megállapításai szerint a Pakisztánban működő iszlám bankok céljaik elérése érdekében bevételsimító gyakorlatokat alkalmaznak. A várakozásoknak meg-

felelően az iszlám bankok az LLP-k felhasználásával folytatnak bevételsimító gyakorlatokat, ezzel figyelmen kívül hagyva a saría jogban meghatározott etikai iránymutatásokat. Megállapítottuk továbbá, hogy a tőke megfelelési mutató Bázeli Egyezmények alapján történő előírása szignifikáns és pozitív hatást gyakorol a bevételsimító tevékenységekre. A bank összes eszköz szerinti méretének növekedése szintén pozitív hatást fejt ki a pakisztáni iszlám bankok bevételsimításának csökkentésén keresztül. A bank összes eszköz szerinti méretének növekedése szintén pozitív hatást fejt ki a pakisztáni iszlám bankok bevételsimításának csökkentésén keresztül. A nemteljesítő hitelek (NPL), az összes hitel (TL) és a bruttó hazai termék (GDP) azonban fokozza a bevételsimítást. A GDP szintén növeli a bevételsimítást.

A tanulmány hasznos intézkedéseket ajánl a könyvvizsgálók, a szabályozó szervek, a befektetők és a közvélemény figyelmébe az iszlám bankok vonatkozásában. A tanulmány azt javasolja, hogy a szabályozó szervek tartsák szigorú és szoros megfigyelés alatt a jövedelmek eloszlását, ezzel elkerülve, hogy az iszlám bankok simító gyakorlatokat folytassanak. A tanulmány közvetlenül a közeljövőre mutató megállapításokat is nyújt a szabályozó szerveknek, akik jelentős szerepet játszhatnak a szabályozások valós és reális aggályokat szem előtt tartó kiigazításában. Mindezen felül a tanulmány a politikai döntéshozóknak is információkkal szolgál a szabályozások kiigazításához, hogy így az iszlám bankoknál csökkenjenek a simító gyakorlatok és a befektetők valós képet kapjanak a bankok teljesítményéről.

JEGYZETEK

- ¹ <http://www.sbp.org.pk/ibd/bulletin/2018/Jun.pdf> – letöltve: 2019. március 18-án
- ² <https://www.thenews.com.pk/print/284373-sbp-to-ensure-islamic-banks-meet-basel-iii-regulations> – letöltve 2019. március 18-án
- ³ A szavatoló tőke és annak funkciói, letöltve: <http://www.sbp.org.pk/BS/RCE.asp>
- ⁴ A bázeli tőkekövetelmény-rendszer bevezetése Pakisztánban, letöltve: <http://www.sbp.org.pk/BS/Bai.asp>
- ⁵ A Bazel III. Egyezmény pakisztáni bevezetésére vonatkozó iránymutatás, 2013. május. Letöltve: [http://www.sbp.org.pk/bsrvd/pdf/DCGuidelines/Draft%20Basel%203%20Guidelines%20\(BPC\).pdf](http://www.sbp.org.pk/bsrvd/pdf/DCGuidelines/Draft%20Basel%203%20Guidelines%20(BPC).pdf)
- ⁶ Hivatalosan Karachi Stock Exchange (KSE)
- ⁷ GDP növekedés (éves százalék) – Pakisztán (n.d.). World Bank Open Data Adatok. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=PK>

IRODALOM

ADZIS, A. A., TRIPE, D., DUNMORE, V. P. (2010). International Financial Reporting Standards (IFRS) and income smoothing activities of banks: Evidence from Australia and New Zealand commercial banks.

[Nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok (IFRS) és a bankok bevételsimító tevékenységei: bizonyíték az ausztrál és új-zélandi kereskedelmi bankokból.] *SSRN Electronic Journal*, pp. 1–22

- AGARWAL, S., CHOMSISENGPHET, S., LIU, C., RHEE, S. G. (2007). Earnings management behaviors under different economic environments: Evidence from Japanese banks. [Nyeréséghmenedzsment-viselkedések különböző gazdasági környezetekben: bizonyíték a japán bankokból.] *International Review of Economics & Finance*, 16(3), pp. 429–443
- AHMED, A. S., TAKEDA, C., THOMAS, S. (1999). Bank loan loss provisions: a reexamination of capital management, earnings management and signalling effects [Bankok hitelveszteségekre képzett céltartalékai: a tőkekezelés, nyereséghmenedzsment és jelzési hatások felülvizsgálata] *Journal of Accounting and Economics*, 28(1), pp. 1–25
- AMIN, W., QIN, F., RAUF, A., AHMAD, F. (2018). A szabályozás hatása a mikrohitelző szervezetek pénzügyi teljesítményére és az ügyfelek elérésére. *Pénzügyi Szemle*, 2018/3, 355–366. oldal
- BARAKAT, A., HUSSAINEY, K. (2013). Bank governance, regulation, supervision, and risk reporting: Evidence from operational risk disclosures in European banks. [Banki irányítás, szabályozás, felügyelet és kockázatokra vonatkozó beszámolás: bizonyíték az európai bankok működési kockázatokra vonatkozó közvételeiből.] *International Review of Financial Analysis*, 30, pp. 254–273
- BERGER, A. N., HUMPHREY, D. B. (1997). Efficiency of financial institutions: International survey and directions for future research. [A pénzügyi intézmények hatékonysága: nemzetközi felmérés és a jövőbeli kutatások irányai.] *European Journal of Operational Research*, 98(2), pp. 175–212
- BIKKER, J. A., HU, H. (2002). Cyclical patterns in profits, provisioning and lending of banks and procyclicality of the new Basel capital requirements. [Ciklikus mintázatok a bankok nyereségében, tartalékképzésében és hitelezésében, valamint az új bázeli tőkekövetelmények prociklikussága.] *PSL Quarterly Review*, 55(221)
- BOUVATIER, V., LEPETIT, L. (2008). Banks' procyclical behavior: Does provisioning matter? [A bankok prociklikus viselkedése: számít-e a tartalékképzés?] *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 18(5), pp. 513–526
- COLLINS, J. H., SHACKELFORD, D. A., WAHLEN, J. M. (1995). Bank differences in the coordination of regulatory capital, earnings, and taxes [Banki különbségek a szavatoló tőke, bevételek és adók koordinációjának terén] *Journal of Accounting Research*, pp. 263–291
- DAS, A., GHOSH, S. (2007). Determinants of credit risk in Indian state-owned banks: An empirical investigation. [Az indiai állami bankok hitelkockázatának meghatározó tényezői: empirikus vizsgálat] *Economic Issues*, 12(2), pp. 27–46
- DONG, X., LIU, J., HU, B. (2012). Research on the relationship of commercial bank's loan loss provision and earning management and capital management. [Kutatás a kereskedelmi bankok hitelveszteségekre képzett céltartalékai, nyereséghmenedzsmentje és tőkekezelése közötti kapcsolatáról.] *Journal of Service Science and Management*, 5(02), p. 171
- DUSHKU, E. (2016). Some Empirical Evidence of Loan Loss Provisions for Albanian Banks [Empirikus bizonyítékok az albán bankok hitelveszteségekre képzett céltartalékairól] *Journal of Central Banking Theory and Practice*, 5(2), pp. 157–173
- ELAMER, A. A., NTIM, C. G., ABDOU, H. A. (2017). Islamic governance, national governance, and bank risk management and disclosure in MENA countries. [Iszlám kormányzás, nemzeti kormányzás és banki kockázatkezelés és közzététel a MENA országokban.] *Business & Society*, 0007650317746108
- ELAMER, A. A., NTIM, C. G., ABDOU, H. A., ZALATA, A. M., ELMAGRHI, M. (2019). The impact of multi-layer governance on bank risk disclosure in emerging markets: The case of Middle East and

North Africa. [A többszintű kormányzás hatása a banki kockázatokra vonatkozó közzétételre a feltörekvő piacokon: a *Közel-Kelet és Észak-Afrika esete.*] *Accounting Forum*, 43(2), pp. 246–281

ELNAHASS, M., IZZELDIN, M., ABDELSALAM, O. (2014). Loan loss provisions, bank valuations and discretion: A comparative study between conventional and Islamic banks [Hitelveszteségekre képzett céltartalékok, banki becslések és diszkréció: összehasonlító tanulmány a hagyományos és iszlám bankokról] *Journal of Economic Behavior & Organization*, 103, pp. S160–S173

FAROOK, S., HASSAN, M. K., CLINCH, G. (2014). Islamic bank incentives and discretionary loan loss provisions. [Islám banki ösztönzők és diszkrécionális hitelveszteségekre képzett céltartalékok.] *Pacific-Basin Finance Journal*, 28, pp. 152–174

FERNANDO, W., EKANAYAKE, E. (2015). Do commercial banks use loan loss provisions to smooth their income? Empirical evidence from Sri Lankan commercial banks. [A kereskedelmi bankok azért használnak hitelveszteségekre képzett céltartalékokat, hogy kisimítsák a jövedelmüket? Empirikus bizonyíték a Srí Lanka-i kereskedelmi bankokból.] *Journal of Finance and Bank Management*, 3(1), pp. 167–179

GREENAWALT, M. B., SINKEY, J. F. (1988). Bank loan-loss provisions and the income-smoothing hypothesis: an empirical analysis, 1976–1984. [A banki hitelveszteségekre képzett céltartalékok és a bevételsimítás hipotézise: empirikus elemzés, 1976–1984.] *Journal of Financial Services Research*, 1(4), pp. 301–318

KIM, M., KROSS, W. (1998). The impact of the 1989 change in bank capital standards on loan loss provisions and loan write-offs. [A banki tőkeelőírások 1989-es változásának hatása a hitelveszteségekre képzett céltartalékokra és hitelleírásokra.] *Journal of Accounting and Economics*, 25(1), pp. 69–100

ELNAHASS, M., IZZELDIN, M., ABDELSALAM, O. (2018). The impact of religiosity on audit pricing. [A vallásosság hatása a könyvvizsgálat árképzésére.] *Journal of Business Ethics*, 148(1), pp. 53–78

LIM, C. Y., YONG, K. O. (2017). Regulatory pressure and income smoothing by banks in response to anticipated changes to the Basel II Accord. [Szabályozási nyomás és a bankok jövedelem simítása válaszul a Bazel II. Egyezmény várt változásaira.] *China Journal of Accounting Research*, 10(1), pp. 9–32

MALIK, A., DIN, S. U., SHAFI, K., BUTT, B. Z., AZIZ, H. (2019). Nyereségmenedzsment és pénzügyi nehézségek kialakulásának valószínűsége a bankoknál. *Pénzügyi Szemle*, 2019/2, 210–225. oldal

MERSNI, H., OTHMAN, H. B. (2016). The impact of corporate governance mechanisms on earnings management in Islamic banks in the Middle East region. [A vállalati irányítási mechanizmusok hatása a nyereségmenedzsmentre a közel-keleti régió iszlám bankjaiban.] *Journal of Islamic Accounting and Business Research*

OTHMAN, H. B., MERSNI, H. (2014). The use of discretionary loan loss provisions by Islamic banks and conventional banks in the Middle East Region: A comparative study. [Az iszlám bankok és a közel-keleti régió hagyományos bankjainak diszkrécionális hitelveszteségekre képzett céltartalékai: összehasonlító tanulmány.] *Studies in Economics and Finance*, 31(1), pp. 106–128

OZILI, P. K., OUTA, E. (2017). Bank loan loss provisions research: A review. [Banki hitelveszteségekre képzett céltartalékokról szóló kutatás: áttekintés.] *Borsa Istanbul Review*

QUTTAIHAH, M. A., SONG, L., WU, Q. (2013). Do Islamic banks employ less earnings management? [Kevesebb nyereségmenedzsmentet alkalmaznak-e az iszlám bankok?] *Journal of International Financial Management & Accounting*, 24(3), pp. 203–233

- RATTANATAIPOP, P. (2013). *Risk disclosures in the annual reports of UK banks, 1995-2010.* [Kockázatokra vonatkozó közzétételek az egyesült királyságbeli bankok éves jelentéseiben, 1995–2010.] Newcastle University
- SHAWTARI, A. F., SAITI, B., ABDUL RAZAK, H. S., ARIFF, M. (2015). The impact of efficiency on discretionary loans/finance loss provision: A comparative study of Islamic and conventional banks. [A hatékonyság hatása a diszkrecionális hitelekre/pénzügyi veszteségekre képzett céltartalékra: összehasonlító tanulmány a hagyományos és iszlám bankokról] *Borsa Istanbul Review*, 15(4), pp. 272–282
- SKAŁA, D. (2015). Saving on a rainy day? Income smoothing and procyclicality of loan-loss provisions in central European banks. [Megtakarítás nehéz időkben? Bevéfelsimítés és hitelveszteségekre képzett céltartalékok prociklikussága a közép-európai bankoknál.] *International Finance*, 18(1), pp. 25–46
- SULONG, Z., MOHD NOOR, S. N. (2018). Distribution of Depositors' Return and The Income Smoothing Hypothesis by Malaysian Islamic Banks. [A betétesek hozamának elosztása és a malajziai iszlám bankok bevéfelsimítésének hipotézise.] *Global Journal Al-Thaqafah*, 8(1), pp. 171–187
- TAKTAK, B. N., ZOUARI, B. S. S., BOUDRIGA, A. (2010). Do Islamic banks use loan loss provisions to smooth their results? [Az iszlám bankok a hitelveszteségekre képzett céltartalékokat eredményeik kisimítására használják?] *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 1(2), pp. 114–127
- VASILAKOPOULOS, K., TZOVAS, C., BALLAS, A. A. (2019). Banks' Income Smoothing in the Basel Period: Evidence from European Union [A bankok bevéfelsimítése a bázeli időszakban: bizonyíték az Európai Unióból.] *Economic and Financial Challenges for Eastern Europe [Kelet-Európa gazdasági és pénzügyi kihívásai]* (47–66): Springer
- Bancaria, C. d. B. p. l. v. (2004). *International convergence of capital measurement and capital standards: a revised framework.* [A tőkeszabályozási intézkedések és tőkeszabványok nemzetközi konvergenciája: felülvizsgált irányelv.] Bank for International Settlements. [Nemzetközi Fizetések Bankja]
- Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság (2001). Az új bázeli tőkeegyezmény. Konzultatív dokumentum, a belső-minősítésalapú megközelítés